

درس سوم: (نظم اجتماعی)

درسنامه

کلمه

چون به نظم عادت کرده‌ایم، بی‌نظمی بیشتر از نظم به چشم می‌آید.

یعنی قرار گرفتن هر پدیده‌ای در جای خود

نظم

۱. آشکار

۲. پنهان: که به دلیل عادت به آن‌ها، نمی‌توانیم آن را مشاهده کنیم.

تعریف آشنایی‌زدایی: جامعه‌شناسان برای شناختن نظم، از امور آشنا و مأنوس «آشنایی‌زدایی» یا عادت‌زدایی می‌کنند؛ یعنی از دید یک فرد غریبه به موضوعات آشنا و روزمرهٔ اطراف خود نگاه می‌کنند و در کنار بی‌نظمی، نظم را می‌شناسند.

کلمه

نظم اجتماعی در نتیجهٔ قواعدی برقرار می‌شود که ما انسان‌ها برای با هم زندگی کردن پذیرفته‌ایم.

فواید نظم اجتماعی:

۱. پیش‌بینی رفتار دیگران و همکاری با آن‌ها را امکان‌پذیر می‌کند.
 ۲. مشخص کردن توقعات و انتظارات افراد از یکدیگر
 ۳. از عدم همکاری با افراد، به دلیل اتفاقات غیرمنتظره جلوگیری می‌کند.
- پرسش‌های اصلی جامعه‌شناسان برای شناخت نظم اجتماعی:
۱. قواعد و هنجارهای با هم زندگی کردن چگونه به وجود می‌آیند؟
 ۲. این قواعد چگونه دوام می‌آورند؟
 ۳. این قواعد چگونه تغییر می‌کنند؟

کلمه

قواعد اجتماعی، قواعدی است که انسان‌ها برای با هم زندگی کردن پذیرفته‌اند.

۱. قواعد اجتماعی رسمی ۲. قواعد اجتماعی غیر رسمی

آثار قواعد اجتماعی:

۱. ارتباط ما با یکدیگر را امکان‌پذیر می‌کند و سامان می‌دهند.
 ۲. کُنش‌های ما را برای یکدیگر قابل پیش‌بینی می‌کنند.
 ۳. امکان مشارکت ما در زندگی اجتماعی را فراهم می‌آورند.
- ویژگی‌های ساختار اجتماعی یعنی ارتباط میان پدیده‌های اجتماعی:
۱. بیان چگونگی رابطه و پیوند میان پدیده‌های اجتماعی
 ۲. در گروه‌های رسمی مانند سازمان‌ها بهتر دیده می‌شود.
 ۳. حقوق و تکالیف مربوط به هر نقش و چگونگی روابط میان اعضا را مشخص می‌کند.
 ۴. مانند خودرویی است که در یک جا پارک شده

ویژگی‌های نظام اجتماعی:

۱. یک ساختار اجتماعی پویاست ← اثرگذاری و اثرپذیری بخش‌های مختلف بر یکدیگر
 ۲. با نظم ارتباط دارد.
 ۳. مانند خودرویی است که روشن شده و در حرکت است.
 ۴. می‌تواند در خود تغییراتی به وجود آورد مانند: رشد جمعیت
 ۵. می‌تواند در محیط خود تغییراتی ایجاد کند. مانند:
 - (الف) تهی کردن روزافزون منابع غیرقابل تجدید
 - (ب) تغییر شکل محیط و ناهمواری‌ها و ایجاد ناهمواری‌های جدید
 ۶. مانند یک موجود زنده تلاش می‌کند با تغییر در خود و محیط، نیازهای خود را تأمین کند.
 ۷. حفظ خود در بلندمدت
- پدیده‌های هم‌تغییر یعنی:**
۱. تغییر در یک پدیده با تغییر در پدیده‌های دیگر همراه است.
 ۲. می‌توان تغییرات یک پدیده را به کمک تغییرات دیگری توضیح داد.

مفهوم تبیین:

- بیان چرایی ایجاد یک پدیده
بررسی علل زوال یک پدیده
ایجاد ارتباط بین پدیده‌های به ظاهر مستقل
طرح روابط جدید بین پدیده‌های مرتبط با یکدیگر

نکات

۱. در اوایل قرن نوزدهم میلادی، با محدود دانستن دانش علمی به دانش تجربی، صرفاً تبیین‌های تجربی دانش علمی معتبر محسوب می‌شد.
۲. آگوست کنت، بنیان‌گذار جامعه‌شناسی، ابتدا نام «فیزیک اجتماعی» را برای این رشته برگزید.
۳. رویکردی که جامعه‌شناسی را در زمره دانش‌های تجربی و ابزاری قرار می‌دهد با نام «جامعه‌شناسی تبیینی» شناخته می‌شود.

جامعه‌شناسی تبیینی		
هدف	روش	موضوع
پیش‌بینی و کنترل پدیده‌های اجتماعی	حس و تجربه (نگاه از بیرون)	پدیده‌های اجتماعی که همانند پدیده‌های طبیعی هستند.

ویژگی‌های جامعه‌شناسی تبیینی یا پوزیتیویستی

۱	پدیده‌های اجتماعی مانند پدیده‌های طبیعی و جامعه همانند طبیعت در نظر گرفته می‌شود. یعنی علوم طبیعی، الگوی علوم اجتماعی است.
۲	روش مطالعه طبیعت و جامعه یکسان در نظر گرفته می‌شود یعنی از طریق حس و تجربه (دانش‌های ابزاری)
۳	نظم جامعه همانند نظم میان اعضای بدن یا اجزای ماشین است.
۴	می‌توان نظم اجتماعی را با فرمول‌هایی مشخص (همانند فرمول‌های فیزیک) توضیح داد.
۵	جامعه‌شناسی با شناخت نظم اجتماعی، به انسان‌ها قدرت پیش‌بینی، پیشگیری و کنترل جامعه را می‌دهد همان‌گونه که علوم طبیعی با شناخت نظم موجود در طبیعت، امکان پیش‌بینی، پیشگیری و کنترل طبیعت را برای انسان‌ها فراهم می‌کند.
۶	جامعه با قوانینی به استحکام قوانین طبیعت اداره می‌شود.

ماشین، بدن و طبیعت بر خلاف جامعه:

۱. براساس قوانین طبیعی عمل می‌کنند.
۲. طبیعت بیرون و مستقل از ماست.
۳. ما آن را پدید نیآورده‌ایم و قبل از ما وجود داشته است.
۴. ما فقط می‌توانیم قوانین طبیعی را بشناسیم و آن پدیده‌ها را کنترل کنیم.

جامعه از دیدگاه تبیینی یا پوزیتیویستی:

۱. جامعه صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده‌تر از سایر موجودات طبیعی دانسته می‌شود.
۲. تفاوت میان جوامع مختلف، تنها در تفاوت کمی است.
۳. برخی از جوامع پیچیده‌تر از دیگر جوامع هستند.
۴. جوامع پیچیده در رفع نیازهای خود تواناترند.
۵. همه جوامع مسیر یکسانی از پیشرفت را طی می‌کنند. (تبدیل از جوامع ساده به جوامع پیچیده)

پیامدها، نقص‌ها و آسیب‌های طبیعت‌انگاری جامعه (جامعه‌شناسی تبیینی)	
۱	نفی دستاورد انسانی بودن جامعه، در حالی که جامعه مخلوق‌گنش‌های انسان است.
۲	اعتقاد به ناتوانی انسان برای تغییر بنیادین در جامعه
۳	انسان را به پیچ و مهره‌های نظم اجتماعی تقلیل می‌دهد.
۴	اجبار، تهدید و تطمیع انسان برای تطبیق و سازگاری خود با نظم اجتماعی
۵	جامعه‌شناسان تبیینی که می‌خواستند انسان را بر جامعه مسلط کنند، او را مغلوب جامعه ساختند.
۶	نفی وابستگی بود و نبود جامعه به گنش‌های انسان‌ها
۷	جامعه را صرفاً یک پدیده طبیعی پیچیده می‌داند.

سوالات امتحانی درس سوم

۰/۲۵	۱. جملات درست و نادرست را مشخص کنید. جامعه‌شناسان تبیینی معتقدند که جامعه محصول و مخلوق گنش‌های انسان‌هاست و بود و نبود آن وابسته به انسان است. (نهایی - ۹۹)
۰/۲۵	۲. ساختار اجتماعی، چگونگی و رابطه و پیوند میان پدیده‌های اجتماعی مختلف است. (شهریور ۹۸)
۰/۲۵	۳. انسان در دیدگاه تبیینی با سایر موجودات طبیعی تفاوت‌های بنیادی دارد و می‌تواند جوامع و تاریخ‌های گوناگونی را پدید آورد. (دی ۹۹)
۰/۲۵	۴. در رویکرد تبیینی علاوه بر اینکه می‌توانیم جامعه را با دانش‌های ابزاری خود بشناسیم، قادر خواهیم بود تغییرات بنیادین در جامعه به وجود آوریم. (نهایی - فردا ۱۴۰۲)
۰/۵	۵. جملات زیر را کامل کنید. در زندگی روزمره نیز بیشتر از نظم به چشم می‌آید.
۰/۵	۶. نظم اجتماعی در نتیجه برقرار می‌شود که ما انسان‌ها برای با هم زندگی کردن پذیرفته‌ایم. (البرز - ناهیه اکرچ سلاسه - دی ۹۹)
۱	۷. در هر سازمانی و مربوط به هر نقش و چگونگی روابط میان اعضاء مشخص است.
۰/۵	۸. گاهی تغییر در یک پدیده اجتماعی با تغییر در پدیده دیگر همراه است، این دو پدیده را «.....» می‌گویند. (کرمان - دبیرستان فرز انگان - دی ۹۸)
۰/۵	۹. پاسخ درست را انتخاب کنید. چگونگی پیش‌بینی رفتار دیگران و همکاری با آن‌ها را کدام مفهوم امکان‌پذیر می‌کند؟ (نهایی - فردا ۹۸)
۰/۵	۱۰. الف) گنش اجتماعی (ب) قواعد اجتماعی (ج) نظم اجتماعی (د) ساختار اجتماعی تقلیل دادن انسان‌ها به پیچ و مهره‌های نظم اجتماعی، نتیجه چیست؟ (نهایی - فردا ۹۸) الف) یکسان دانستن طبیعت و جامعه (ب) جامعه محصول گنش‌های انسان‌هاست. ج) تسلط انسان بر جامعه و پدیده‌های طبیعی (د) تفاوت‌های بنیادی انسان‌ها با موجودات طبیعی